

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Історичний факультет
Кафедра соціології

Затверджено

На засіданні кафедри соціології
історичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.)

Завідувач кафедри _____

д.с.н., проф. Пачковський Ю.Ф.

Силабус з навчальної дисципліни
«Соціологія міста»,
що викладається в межах ОПП Прикладна соціологія
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів
зі спеціальності 054 Соціологія

Львів 2024

Назва курсу	Соціологія міста
Адреса викладання курсу	м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська 1, 79000
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Історичний факультет, кафедра соціології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	05 Соціальні та поведінкові науки; 054 Соціологія
Викладачі курсу	Коваліско Наталія Володимирівна, д.с.н., професор, професор кафедри соціології
Контактна інформація викладачів	Електронна адреса: nataliya.kovalisko@lnu.edu.ua Сторінка викладача: https://clio.lnu.edu.ua/employee/kovalisko-n Місце знаходження: Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська 1, ауд. 320
Консультації по курсу відбуваються	Консультації (офлайн або онлайн) в день проведення занять за попередньою домовленістю
Сторінка курсу	https://clio.lnu.edu.ua/course/e-sotsiolohiia-mista
Інформація про курс	Дисципліна «Соціологія міста» є вибірковою навчальною дисципліною, розробленою для освітньо-професійної програми бакалаврського рівня «Прикладна соціологія» зі спеціальності 054 «Соціологія», яка викладається у <u>8 семестрі в обсязі 3 кредитів</u> за Європейською Кредитною Трансферною Системою (ECTS).
Коротка анотація курсу	Дисципліна "Соціологія міста" фокусується на вивченні соціальних явищ у контексті урбанізації. Курс охоплює основні теоретичні підходи до аналізу міського середовища, досліджуючи взаємозв'язок між соціальними структурами, культурними практиками та економічними процесами в містах. Студенти ознайомляться з концепціями урбаністичної соціології, такими як соціальна стратифікація, міграційні процеси, формування громадських просторових ідентичностей та проблеми соціальної нерівності. Особливу увагу приділяється сучасним викликам, з якими стикаються міста, включаючи екологічні питання, проблеми безпеки та інтеграції різних соціальних груп. Вивчення курсу сприятиме формуванню цілісного розуміння урбаністичних процесів і готує студентів до активної участі в розробці стратегій розвитку міст та вирішення соціальних проблем
Мета та цілі курсу	<i>Мета навчальної дисципліни</i> полягає у формуванні у студентів базового розуміння соціальних процесів, що відбуваються в міських середовищах, а також у розкритті комунікативних аспектів урбанізації. Дисципліна має міждисциплінарний характер, поєднуючи елементи соціології та урбаністики, і досліджує місто як складну соціально-просторову систему. <i>Завдання навчальної дисципліни:</i> <ul style="list-style-type: none"> • ознайомлення з основними теоретичними напрямками та

	<p>методами аналізу, що використовуються для дослідження міських проблем;</p> <ul style="list-style-type: none"> • вивчення впливу урбанізації на соціальну структуру, економіку та культурні практики в містах; • розгляд проблем соціальної диференціації та конфліктів у міському середовищі; • вивчення управлінських аспектів через оцінку ефективності управлінських рішень у контексті розвитку міста.
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p style="text-align: center;">Основна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Петренко-Лисак А. Соціологія простору: навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності 054 «Соціологія» освітнього ступеня «бакалавр» освітньої програми «Соціологія» К.: 2023. 60 с. 2. Соціологія міста: навчальний посібник / [Л. В. Малес, В. В. Серета, М. О. Соболевська, Ю. Г. Сорока та ін.]; за заг. ред. О. К. Міхеєвої. Донецьк: вид-во «Ноулідж», 2010. 464 с. 3. У пошуках обличчя міста: Практики саморепрезентації міст України в індустріальну та постіндустріальну добу / заг. ред. В. Кравченка та С. Посохова. Харків: Видавництво Точка, 2021. 564 с. <p style="text-align: center;">Додаткова</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Малес Л. Карта міста: символічний простір управління. Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління. Матеріали другої наукової конференції. Донецьк: ДонДУУ, 2006, с. 169–174; 2. Міхеєва О. Державна ідеологія та конструювання спільної пам'яті про минуле: організоване забуття та феномен пригадування (на прикладі пам'ятників Донецька). Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління. Матеріали другої наукової конференції (Донецьк, 14 квітня 2006 р.). Донецьк: ДонДУУ, 2006, с. 175–180; 3. Міхеєва О. Соціальний простір міста: можливості «прочитування» та управління. Збірник наукових праць ДонДУУ: «Соціологія управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології». Т. VIII, 3 (80). Донецьк: ДонДУУ, 2007, с. 413–422; 4. Мусієздов О. Соціальні уявлення про культурну ідентичність Харкова (за матеріалами дослідження харківських першокурсників). Вісник Львівського університету. Серія соціологічна, 2008, 2, с. 100–109; 5. Серета В., Судин Д. «Львів'янин» – окрема ідентичність чи місце прописки?» Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи», 2008, 795, с. 94–98; 6. Соболевська М. Методологічні аспекти дослідження соціальної пам'яті в контексті формування міської ідентичності. Методологія, теорія та практика

соціологічного аналізу сучасного сусп-ва. Харків, Т.1, 2006, с. 290–295.

7. Сорока Ю. Г. Соціокультурні зміни умісті як міждисциплінарна проблема. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу суспільства*. Харків, 2008, с. 454–456
8. Carr S., Francis L. Needs in public space // *Urban design reader*. Ed. by Cormona M., Tiesdell S. Cambridge, 2007. Pp.230-240.
9. Castells M., Hall P. *Technopolies of the world. The making of 21-st. century industrial complexes*. – London: Routledge, 1994.
10. Castels M. *The Informational City. Information Technology, Economic Restructuring and the Urban-Regional Process*. – Oxford, Cambridge: Blackwell, 1989.
11. *City as Text* // [Short, John Rennie](#) . *The Urban Order: An Introduction to Cities, Culture, and Power*. Cambridge: Blackwell, 1996. Pp.390- 413.
12. David S. Thorns. *The Transformation of the Cities*. New York, 2002. Chapter 2.- Pp.13-39.
13. Dear M., Flusty S. Postmodern Urbanism // *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 88, No. 1. (Mar., 1998), pp. 50-72.
14. Dimitrowska-Andrews. Mastering the post-socialist city: Impacts on planning the built environment // *Transformation of cities in Central and Eastern Europe. Towards globalization*. Tokyo, 2005. Pp.153-186.
15. Ebron P. Tourists as Pilgrims: Commercial Fashioning of Transatlantic Politics // *American Ethnologist*, Vol. 26, No. 4. (Nov., 1999), pp. 910-932.
16. Sassen S. *Cities in a world economy*. Thousand Oaks; London; New Delhi; Pine Forge Press, 1994.
17. Sassen S. *Global city: New-York, London, Tokio*. Princeton N, J.: Princeton university, 1991.

Інтернет-джерела

4. Аналітичний центр Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/>
5. Дослідницька агенція «ФАМА». URL: <https://fama.agency/>
6. Інститут соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/>
7. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/>
8. Незалежний дослідницький центр «Соціоінформ». URL: <https://socioinform.com/>
9. Соціологічна асоціація України. URL: <https://sau.in.ua/>
10. Соціологічна група «Рейтинг». URL: <https://ratinggroup.ua/>
11. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/>
12. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/>
13. Центр стратегічного планування і розвитку Львова «Інститут міста». URL: <https://city-institute.org/>

Обсяг курсу	Загальний обсяг 90 академічних годин, з них 40 години аудиторних занять (20 години лекцій, 20 години практичних занять, 50 годин самостійної роботи)
Очікувані результати навчання	У результаті успішного проходження курсу студент(ка) буде: Знати: <ul style="list-style-type: none"> • місце соціології міста та урбаністики у сучасній системі гуманітарних та соціальних наук (зокрема соціології, історії та культурології); • історичні аспекти урбанізації (особливості до індустріального, індустріального та постіндустріального міст), урбанізаційні процеси; • ключові теорії представників різних парадигм (виробничо-економічної і соціокультурної) та необхідну термінологію. Вміти: <ul style="list-style-type: none"> • аналізувати і порівнювати різні концептуальні підходи у ділянці соціології міста; • самостійно проводити соціологічні дослідження у ділянці урбаністики; • добирати та комбінувати різні тактики практично-соціологічних досліджень, адекватні до цілей та завдань наукового проекту; • описати процеси урбанізації, взаємозв'язок архітектури і суспільства; • аналізувати структуру міського простору, конструкції образу міста, особливості проявів соціальної, гендерної, релігійної, вікової, національної нерівності у міському просторі.
Ключові слова	місто, інформаційне місто, глобальне місто, мегаполіс, місто-супутник, постсучасне місто; зони, сектори, центр, мікрорайони, технополіс, сторонній, природні ареали розселення, соціальна дистанція, урбанізм як спосіб життя, міська нерівність і сегрегація; міські спільноти; територіальний маркетинг та брендинг міста.
Формат курсу	Очний
Теми	Детально див. Додаток «Схему курсу»**
Підсумковий контроль	Залік в кінці семестру
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань таких навчальних дисциплін, як «Вступ до спеціальності», «Історія соціології», «Сучасні соціологічні теорії», «Кількісні соціологічні дослідження», «Якісні соціологічні дослідження» «Соціологія економіки та праці» достатніх для сприйняття категоріального апарату.

<p>Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватись під час викладання курсу</p>	<p>лекції-дискусії, інтерактивні семінарські заняття практично орієнтованого характеру, індивідуальна, групова та командна робота в рамках семінарських занять, самостійна робота, індивідуальні та командні завдання</p>
<p>Необхідне обладнання</p>	<p>комп'ютери з доступом до Інтернету, мультимедійний проектор</p>
<p>Критерії оцінювання</p>	<p>Оцінювання проводиться за 100 бальною шкалою: 100 балів – робота під час семестру. За роботу в семестрі бали нараховуються за таким співвідношенням:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) участь у семінарських заняттях (40 балів), 2) міні-дослідження міського простору та презентація його результатів (30 балів), 3) підсумкова контрольна робота (30 балів). <p>Підсумкова максимальна кількість балів – 100.</p> <p>Студент/ка може отримати <u>додаткові бали</u>, доповнюючи формальну освіту неформальним/інформальним навчанням, яке стосується тематики навчальної дисципліни «Соціальна структура та стратифікація». Зокрема, додаткові бали можуть бути нараховані за один з перелічених видів діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> • написання і публікацію наукових тез з проблематики дисципліни (10 балів (підстава для отримання балів – <i>публікація</i>), • виступ на наукових конференціях (10 балів (підстава для отримання балів – <i>програма конференції</i>), • участь у тренінгах, семінарах чи інших заходах, які пов'язані з соціологічною тематикою (10 балів (підстава для отримання балів – <i>сертифікат</i>). <p><u>Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Якщо студент чи студентка максимально активно бере участь у занятті, то отримує «3» бали. Посередня активність оцінюватиметься «2» балами, мінімальна – «1» балом. • Позначення «0» виставляється за відмову від участі у запропонованих видах робіт, за невідповідність або через відсутність на занятті без поважної причини. • Зважаючи на індивідуальні особливості кожного студента чи студентки, а також на специфіку зовнішніх обставин (пов'язаних здебільшого з умовами війни), максимальні 30 балів можна отримати, взявши максимально активну участь у 10 заняттях. Якщо студент надає перевагу посередній активності на заняттях, то для отримання максимальних 30 балів кількість результативних занять має бути більшою. • В кінці семестру всі бали, отримані на семінарських заняттях, будуть додані; сума балів відповідатиме оцінці студента/ки за роботу на заняттях (максимум – 30 балів). <p>Академічна доброчесність: очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається</p>

	<p>«Положенням про забезпечення академічної доброчесності у Львівському національному університеті імені Івана Франка» http://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/reg_academic_virtue.pdf</p>
Опитування	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенні курсу.</p>

Додаток. Схема курсу «Соціологія міста»

Тиж. / год	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література / Ресурси в інтернеті	Завдання, год.	Термін виконання
1-2/ 4 год.	Тема 1. Місто як об'єкт вивчення: історія та теорія Причини виникнення соціології міста. Зв'язок соціології міста з теоретичними та методологічними принципами дослідження суспільних явищ мислителів-соціологів. Зародження та еволюція міст. Предмет соціології міста. Місто як самостійний соціальний організм. Основні категорії, якими оперує дисципліна.	Лекції (інтерактивні заняття, дискусії) – 4 год	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 2, 3, 4, 5, 8-12 Інформаційні ресурси: 1-10		1-2 й тиждень
3/ 7 год.	Семінарське заняття 1. <i>Специфічність міста як об'єкта вивчення</i> Місто як самостійний соціальний організм. Причини виникнення соціології міста. Зародження та еволюція міст. Предмет соціології міста. Основні категорії, якими оперує дисципліна.	Семінарське заняття (інтерактивне заняття практично орієнтованого характеру, групова робота, самостійна робота) – 2 год.	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10 Інформаційні ресурси: 1-10	Самостійна робота – 5 год. Підготовка до семінарського заняття, опрацювання літератури	3-й тиждень
3/ 2 год.	Тема 2. Процес урбанізації Загальні принципи теоретичного осмислення феномену міста. Європейське та азійське місто: концептуальні відмінності. Класичний античний поліс. Середньовічне місто. Модерне місто. Українське місто від Магдебурзького права до сьогодні.	Лекція (інтерактивні заняття, дискусії) – 2 год	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 2, 3, 4, 5, 10-16 Інформаційні ресурси: 1-10		3-й тиждень

4/ 7 год.	<p>Семінарське заняття 2. <i>Становлення соціології урбанізму як елементу соціологічної теорії</i> Загальні принципи теоретичного осмислення феномену міста. Основні стадії процесу урбанізації. Урбаністична екологія. Урбанізм як спосіб життя. Сучасні теорії урбанізації.</p>	Семінарське заняття (інтерактивне заняття практично орієнтованого характеру, групова робота, самостійна робота) – 2 год.	Базова: 2, 3 Додаткова: 2, 3, 4, 5, 8, 10, 11 Інформаційні ресурси: 1-10	Самостійна робота – 5 год. Підготовка до семінарського заняття, опрацювання літератури	4-й тиждень
5/ 4 год.	<p>Тема 3. <i>Основні соціологічні концепції міста</i> Міська проблематика у працях класиків соціології (економічна і соціокультурна парадигми). Дослідження проблем міста у працях представників Чиказької школи соціології. Сучасні соціологічні концепції міста. Неомарксистський та неовеберіанський підходи. Дослідження міста з точки зору соціопросторової перспективи.</p>	Лекції (інтерактивні заняття, дискусії) – 4 год	Базова: 2, 3 Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7-10 Інформаційні ресурси: 1-10		5-й тиждень
5/ 7 год.	<p>Семінарське заняття 3 <i>Основні соціологічні концепції міста</i> Міська проблематика у працях класиків соціології (економічна і соціокультурна парадигми). Дослідження проблем міста у працях представників Чиказької школи соціології. Сучасні соціологічні концепції міста. Неомарксистський та неовеберіанський підходи. Дослідження міста з точки зору соціопросторової перспективи.</p>	Семінарське заняття (інтерактивне заняття практично орієнтованого характеру, командна робота, самостійна робота, командні завдання, індивідуальне завдання) – 2 год.	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 6, 7, 9-14 Інформаційні ресурси: 1-10	Самостійна робота – 5 год. Підготовка до семінарського заняття, опрацювання літератури, виконання індивідуального завдання	5-й тиждень
6/ 2 год.	<p>Тема 4. <i>Соціологія міського простору</i> Теоретичне різноманіття смислів концепту “простір”. Фізичний і</p>	Лекції (інтерактивні заняття, дискусії)	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 6, 7, 8-14		6-й тиждень

	соціальний аспекти просторовості суспільства. Соціальний простір як форма існування соціального світу. Соціологічна рефлексія з приводу соціального простору. Соціальний простір і соціальний час.	– 2 год	Інформаційні ресурси: 1-10		
6/ 7 год.	<u>Семінарське заняття 4.</u> <i>Місто як підсистема соціально-просторової організації суспільства</i> Теоретичне різноманіття смислів концепту “простір”. Фізичний і соціальний аспекти просторовості суспільства. Соціальний простір як форма існування соціального світу. Соціологічна рефлексія з приводу соціального простору. Соціальний простір і соціальний час.	Семінарське заняття (інтерактивне заняття практично орієнтованого характеру, командна робота, самостійна робота, командні завдання, командне завдання) – 2 год.	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 6, 7, 9,11,14 Інформаційні ресурси: 1-10	Самостійна робота – 5 год. Підготовка до семінарського заняття, опрацювання літератури, виконання командного завдання	6-й тиждень
7/ 2 год.	<u>Тема 5.</u> Методичні підходи до вивчення міського простору Опитувальні методики та їх модифікації. Базові питання. Приклади проєктивних питань. Метод спостереження. Методики з використанням малюнків. Візуальна стратегія. Використання вторинних даних.	Лекції (інтерактивні заняття, дискусії) – 2 год	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 3,4, 8-13 Інформаційні ресурси: 1-10		7-й тиждень
7/ 14 год.	<u>Семінарське заняття 5</u> <i>Методи дослідження міського простору</i> Опитувальні методики та їх модифікації. Базові питання. Приклади проєктивних питань. Метод спостереження. Методики з використанням малюнків. Візуальна стратегія. Використання вторинних даних.	Семінарське заняття (інтерактивне заняття практично орієнтованого характеру, індивідуальна/групова робота, самостійна робота) – 4 год.	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 3,4, 9-14 Інформаційні ресурси: 1-10	Самостійна робота – 10 год. Підготовка до семінарського заняття, опрацювання літератури	7-й тиждень

8/ 2 год.	<p>Тема 6. Структура міста Система розселення і соціальна структура міста. Різноманітне місто: соціальні групи городян. Майнове та статусне структурування міста. Етнорелігійна сегрегація міста. Гендерне структурування міста: патріархат приватний та публічний. Міграційний чинник соціального розширення міста. Роль держави у соціальному структуруванні простору міста.</p>	Лекції (інтерактивні заняття, дискусії) – 2 год	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 6, 7, 8-,11, 12,14 Інформаційні ресурси: 1-10		8-й тиждень
8/ 14 год.	<p>Семінарське заняття 6 <i>Управління сучасним містом</i> Місто як об'єкт управління: сучасні тенденції та проблеми. Основні теоретичні моделі міського управління. Міське самоврядування: сутність та основні форми Система розселення і соціальна структура міста. Майнове та статусне структурування міста. Гендерне структурування міста: патріархат приватний та публічний.</p>	Семінарське заняття (інтерактивне заняття практично орієнтованого характеру, індивідуальна/груповою робота, самостійна робота) – 4 год.	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 3,4, 9,11,13,14 Інформаційні ресурси: 1-10	Самостійна робота – 10 год. Підготовка до семінарського заняття, опрацювання літератури	8-й тиждень
9/ 2 год	<p>Тема 7. Територіальний та просторовий виміри міста Територія та простір: де шукати місто? Класична соціологія про міський простір. Зонування міської території та стратегії структурування західних міст. Особливості просторової структури радянських та пострадянських міст.</p>	Лекції (інтерактивні заняття, дискусії) – 2 год	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 6, 7, 9,11, 13,14 Інформаційні ресурси: 1-10		9-й тиждень

	Можливі схеми аналізу міського простору.				
9/ 7 год.	Семінарське заняття 7 <i>Основні виміри міста</i> Територія та простір. Класична соціологія про міський простір. Зонування міської території та стратегії структурування західних міст. Особливості просторової структури радянських та пострадянських міст. Можливі схеми аналізу міського простору.	Семінарське заняття (інтерактивне заняття практично орієнтованого характеру, індивідуальна/групова робота, самостійна робота) – 2 год.	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 3,4, 9-14 Інформаційні ресурси: 1-10	Самостійна робота –5 год. Підготовка до семінарського заняття, опрацювання літератури	9-й тиждень
10/ 2 год	Тема 8 <i>Стратифікований простір міста</i> Нові підходи до вивчення соціально-класової структури населення міст. Соціальна диференціація і розшарування. Соціальна мобільність – вертикальна і горизонтальна. Соціальні переміщення між поколіннями. Формування історико-соціальних районів та соціальних груп. Міський спосіб життя – трудова, соціально-політична, сімейно-побутова та культурно-освітня діяльність городян.	Лекції (інтерактивні заняття, дискусії) – 2 год	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 6, 7, 9-15 Інформаційні ресурси: 1-10		10-й тиждень
10/ 7 год.	Семінарське заняття 8 <i>Стратифікований простір міста</i> Нові підходи до вивчення соціально-класової структури населення міст. Соціальна диференціація і розшарування. Соціальна мобільність – вертикальна і горизонтальна. Соціальні переміщення між поколіннями. Формування історико-соціальних районів та соціальних груп.	Семінарське заняття (інтерактивне заняття практично орієнтованого характеру, індивідуальна/групова робота, самостійна робота) – 2 год.	Базова: 1, 2, 3 Додаткова: 1, 2, 3,4, 9-17 Інформаційні ресурси: 1-10	Самостійна робота – 5 год. Підготовка до семінарського заняття, опрацювання літератури	10-й тиждень

Разом 90 год.		40 год.		50 год.	
------------------------------	--	----------------	--	----------------	--